

A tömegeket az állócsigán átvett fonál két végére rögzítjük. A rendszert magára hagyva három eset lehetséges:

a) Mozogni kezd az M tömeg irányában. Ekkor megmérjük a rendszer indulásától egy bizonyos s út megtételéig pl. az M tömeg földreéréséig eltelt t időt. A rendszert mozgó erő az M -re és az X -re ható nehézségi erő különbsége: $Mg - Xg$. Ez az erő az $M + X$ tömegen $a = \frac{P}{m} = \frac{g(M - X)}{M + X}$ gyorsulást hoz létre. Egyenletesen gyorsuló mozgásról lévén szó

$$s = \frac{a}{2}t^2 = \frac{g(M - X)}{2(M + X)}, \quad \text{ahonnan} \quad 2sM + 2sX = Mgt^2 - Xgt^2,$$

$$X = \frac{M(gt^2 - 2s)}{gt^2 + 2s}.$$

b) A rendszer mozogni kezd az X tömeg irányában. Hasonló mérést végrehajtva, a kapott s és t érték segítségével X a következőképpen határozható meg. Jelen esetben a ható erő $Xg - Mg$, a rendszer gyorsulása $a = \frac{g(X - M)}{X + M}$, tehát $s = \frac{g(X - M)}{2(X + M)}t^2$, amiből $X = \frac{M(gt^2 + 2s)}{gt^2 - 2s}$.

c) A rendszer mozdulatlan marad. Ekkor $Mg = Xg$, így $X = M$.

Pellionisz András (Bp., Apáczai Csere g. II. o. t.)

Megjegyzés: A mért adatok alapján X -et az a) és b) esetben kiszámíthatjuk az energiatétel segítségével is. Az a) esetben pl. az M tömeg helyzeti energiája Mgs értékkel csökken, az X tömegé Xgs értékkel nő, így a rendszer helyzeti energiájának csökkenése $Mgs - Xgs$. A rendszer mozgási energiája a t idő eltelte után

$$\frac{1}{2}(M + X)v_t^2 = \frac{1}{2}(M + X)\frac{4s^2}{t^2} = \frac{2Ms^2 + 2Xs^2}{t^2},$$

ugyanis v_t az s/t nagyságú átlagsebesség kétszerese. Az energiatétel szerint tehát

$$Mgs - Xgs = \frac{2Ms^2 + 2Xs^2}{t^2}, \quad \text{innen} \quad X = \frac{M(gt^2 - 2s)}{gt^2 + 2s}.$$

Góth László (Bp., Könyves K. gimn. III. o. t.)